

תוכנית הבגרות
הגמישה

תולדות עם ישראל

לבתי ספר בחינוך החרדי

ארץ-ישראל – חלק א וחלק ב

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	(30×1)	–	30	נקודות
פרק שני	–	(25×2)	–	50	נקודות
פרק שלישי	–	(10×2)	–	20	נקודות
סך הכול	–			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (30 נקודות)

ענו על שאלה 1.

1. תקופת הצנע

לפניכם שני קטעים הנוגעים לתקופת הצנע. קראו את שני הקטעים, וענו על השאלות שאחריהם.

קטע א

גדלו ירקות ליד ביתכם

אזרחים בישראל,

ימות הגשמים חולפים, עונת האביב מתקרבת. החקלאים ברחבי הארץ דרוכים במאמצייהם לזרוע ולעבד שטחי קרקע נרחבים, דגן וקטניות למיניהם, לנטוע עצי פרי ולגדל ירקות. יש יסוד לקוות כי יבול שדותינו יספק מחסורנו לקיים הרפת והלול, כדי לספק חלב וביצים לכלכלת אוכלוסיית הארץ. לעומת זאת אין אנו בטוחים עדיין כי החקלאים הוותיקים והחדשים יצליחו במאמצייהם לספק את כל הירקות לכל עונות השנה די הצורך לארץ כולה. אין קצב התפתחותו של משק הירקות מדביק את הצריכה של העלייה ההמונית הגדולה והברוכה. עלינו בעוד מועד לטכס עצה ולחפש תיקון למצב. רצוננו חזק להגיע למצב של שפע בירקות. הדבר אפשרי ותלוי בכל אחד מאיתנו. אין הכרח להשליך ייבנו רק על הזולת. כל אשר לו חלקת אדמה קטנה על יד ביתו או צריפו, יכול לגדל ירקות לכלכלת משפחתו. שטח בן 100 מטרים רבועים מטופחים באהבה יספק מזון טרי ובריא לשולחן הבית. לכן אני קורא לכל התושבים בעיר ובכפר לגשת מייד לעיבוד כל חלקת קרקע בסביבתם, לזרעה ולשותלה ירקות. משרד החקלאות והמועצות המקומיות מוכנים להושיט לכם מלוא עזרתם בעצה ובהדרכה, בהמצאת שתילים וזרעים וחומרים אחרים. פנו מייד אליהם כל אחד ביישובו.

הגינה תעניק תנובתה וברכת האדמה כי תעלה על שולחנכם תמנע מעקרת הבית ומהציבור כולו מצוקת העמידה בתור. האדמה מצפה לידכם הנאמנה, הושיטו לה יד.

לוי אשכול

שר החקלאות והפיתוח

ירושלים, אדר תשי"ב

(מעובד על פי אוסף הכרוזים והכרזות של הספרייה הלאומית, V2130/11)

(שימו לב: קטע ב וסעיפי השאלה בעמוד הבא.)

קטע ב

תחילה התקבלה מדיניות הצנע בהבנה ואף באהדה. כך לדוגמה נכתב באחד העיתונים: "מדינה ענייה, כדרך איש עני, חייבת להסתפק במועט. זוהי משמעותו של הצנע". ואולם, לאחר זמן קצר החלה התמונה להשתנות: האזרחים נדרשו להשתמש בפנקסי "הנקודות" כדי לקבל את המצרכים שהקציבה הממשלה, והשימוש בפנקסים האלה יצר תסבוכות בירוקרטיות וגרם להיווצרות תורי ענק בכל מקום. אפילו ההמתנה לתחבורה הציבורית הבין-עירונית נמשכה לא פעם שעותיים ולעתים שלוש שעות. כמו כן נשמעו טרונות כי הממשלה החליטה באופן שרירותי על "סל מזון" בלי להתחשב בטעמים, במנהגים ובאופיין של עדות ישראל השונות. הניסיון לבלום את "השוק השחור" המתפתח הוביל לפיקוח (מטעם הרשויות) שירד לחייהם של האזרחים. חיפושים חוזרים ונשנים באוטובוסים אחר עופות וביצים שהוברחו מהמגזר החקלאי לערים גררו תחושות קשות של "מדינת משטרה". אין תמה אפוא שרוב הנוסעים, אף אלה שלא היה להם קשר להעברות בלתי חוקיות, הקשו ככל יכולתם על הפקחים, ותופעות של "קרקור תרנגולות" קולקטיבי, כדי להסתיר את העופות האמיתיים, היו מחזה שכיח באוטובוסים של ישראל בשנות הצנע. ההתערבות הממשלתית כמעט בכל תחום העיקה ולעיתים אף הציקה.

(מעובד על פי מ' נאור [עורך], עולים ומעברות 1948–1952, עמ' 99–103, יד יצחק בן צבי, ירושלים תשמ"ו)

א. בשנים הראשונות לאחר קום המדינה הונהגה מדיניות הצנע מכמה סיבות, בין השאר עקב המחסור בתוצרת חקלאית.

הציגו שתי סיבות למחסור: סיבה אחת על פי קטע א, וסיבה אחרת על פי מה שלמדתם.

על פי מה שלמדתם, כתבו כיצד מדיניות הצנע סייעה בהתמודדות עם המחסור בתוצרת חקלאית.

(9 נקודות)

ב. על פי קטע א, ציינו מה הייתה ההצעה של הממשלה בניסיון להתמודד עם המחסור בתוצרת חקלאית.

לדעתכם, האם הצעה זו הייתה יכולה להתאים לכל האזרחים בישראל? בססו את תשובתכם על המידע המובא בקטע.

(7 נקודות)

ג. בעקבות מדיניות הצנע החל להתפתח בארץ "שוק שחור".

הציגו שתי בעיות שהתעוררו עקב התפתחותו של "השוק השחור" בארץ – בעיה אחת על פי קטע ב ובעיה אחרת

על פי מה שלמדתם.

על פי קטע ב, הציגו בעיה נוספת שהתעוררה על רקע מדיניות הצנע מלבד התפתחותו של "השוק השחור".

על פי מה שלמדתם, הציגו בעיה ייחודית שנגרמה לציבור שומר המצוות עקב מדיניות הצנע.

על פי מה שלמדתם, הציגו סיבה אחת להפשרת מדיניות הצנע.

(14 נקודות)

פרק שני (50 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 2-4 (לכל שאלה – 25 נקודות).

2. ארץ-ישראל בשנים ת"ק-ת"ר (1740-1840)

- א.** הציגו שלושה קשיים ייחודיים של היישוב היהודי בגליל בשנים אלה (לדוגמה, בצפת). (8 נקודות)
- ב.** רוב היהודים שחיו בארץ-ישראל התרכזו בארבע ערים שכונו "ערי הקודש".
ציינו את שמות ארבע הערים האלה, וכתבו כיצד התמודדו היהודים בארץ-ישראל עם המצוקה הכלכלית.
בחרו באחד מממשיכי דרכו של הבעל שם טוב (הבעש"ט), וכתבו כיצד הוא תרם להתפתחות היישוב היהודי באחת מארבע ערי הקודש.
(9 נקודות)
- ג.** הציגו שלוש פעולות של רבי ישראל משקלוב למען היישוב היהודי – אחת בתחום הרוחני, אחת בתחום הכלכלי, ואחת בתחום נוסף. (8 נקודות)

3. היישוב החדש

- א.** ציינו והסבירו שני גורמים לעליית יהודים לארץ-ישראל בעלייה הראשונה, ושני גורמים לעלייתם בעלייה השנייה (סך הכול – ארבעה גורמים). (7 נקודות)
- ב.** ציינו שני תחומים שבהם סייע הברון רוטשילד להתפתחות היישוב החדש בתקופת העלייה הראשונה.
הציגו דוגמה אחת לתרומתו של הברון רוטשילד בכל אחד מן התחומים שצינתם.
הסבירו מדוע התעוררה ביקורת על ניהול המושבות בתקופתו של הברון רוטשילד.
(9 נקודות)
- ג.** הציגו מאפיין אחד של העולים בעלייה השנייה, וכתבו שתי השפעות של העולים בעלייה זו על היישוב היהודי בארץ.
(9 נקודות)

4. ועדות החקירה ו"הספר הלבן השלישי" (1939)

- א.** בימי פרעות תרצ"ו-תרצ"ט התנהלו דיונים בוועדות חקירה מטעם הבריטים. ציינו שמות של שלוש ועדות כאלה.
בנוגע לשתיים מן הוועדות, הסבירו מה הייתה המטרה שלהן, ומה היו המסקנות שלהן.
(9 נקודות)
- ב.** הציגו שני סעיפים של "הספר הלבן השלישי", והציגו את תגובת הערבים על פרסומו. (8 נקודות)
- ג.** הסבירו מדוע כונה הספר הלבן השלישי "ספר המעל". בתשובתכם התייחסו להבטחות הבריטים בהצרת בלפור.
תארו את המאבק של היישוב היהודי בספר הלבן השלישי בתחום העלייה עד שנת 1945.
(8 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 5–7 (לכל שאלה – 10 נקודות).

5. כתבו שלושה פרטים מתולדות חייו של החיד"א.
6. כתבו מהו הסכם השילומים, והציגו נימוק אחד בעד החתימה על הסכם זה ונימוק אחד נגד החתימה עליו.
7. הסבירו מהי האמנה הפלסטינית, והציגו שני סעיפים מאמנה זו.

בהצלחה!